

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Stockholm, 2016-03-21

Remissvar
Remiss av betänkandet (SOU 2015:89)
Ny museipolitik
Ku2015/02515/KL

Förslag angående instiftande av museilag

KTH stödjer förslaget om att inrätta en museilag, med huvudsyfte att stärka museernas fria ställning som kunskapsinstitutioner samt deras roll och ansvar att förhålla sig på ett reflekterande sätt till det förflutna liksom vår samtid – i Sverige och omvärlden. KTH delar betänkandets uppfattning – och målsättningen – att en sådan lag kan utgöra ett instrument att stärka en demokratisk utveckling i samhället. KTH har dock ett antal särskilda påpekanden gällande museilagens ambitioner, enligt följande:

- Lagen avser att stärka museernas publika verksamhet, kunskapsuppbyggnad och samlingsförvaltning. I betänkandet anger utredarna att museerna å ena sidan ska bidra till forskning (och annan kunskapsuppbyggnad), och å den andra bedriva utställningsverksamhet och samlingsförvaltning. KTH anser att betänkandet borde ha uttryckt en starkare ambition att sammanlänka dessa verksamheter genom att skapa möjligheter att utveckla forskningen vid museerna.

Bakgrunden är att det sedan 1970-talet har skett en långsam men mycket långtgående separation mellan å ena sidan föremålssamlande och förvaltning vid museerna, och å den andra kunskapsutveckling samt forskning vid högskolor och universitet. Vi anser att denna utveckling har haft en skadlig verkan på museiväsendet (liksom berövat universitet och högskolor en värdefull aktiv tillgång till museernas expertis och samlingar). KTH vill därför kraftigt betona att kunskapsutveckling och forskning i museerna måste fördjupas avsevärt om de skall kunna uppfylla sina roller, inte minst avseende kunskapsuppbyggnad. En konsekvens av denna ståndpunkt är att doktrinen om att all forskning ska utföras av universiteten måste omprövas. Viss forskning måste utföras i museerna och i samlingarnas närhet och ta sikte på att avsevärt höja nivån på utställningar och andra kulturarvsinriktade projekt. Examinationsrätt i forskarutbildning måste dock kvarbli vid universiteten. Forskning inom museisektorn har också potential att kunna ske i delvis andra former än vid universiteten och som regel i samarbete med högskolor samt med en rad andra typer av samhällsaktörer.

För att kunna åstadkomma detta står det därför även klart att det krävs en avsevärd resurshöjning inom museisektorn. En sådan förstärkning av museernas ekonomiska resurser skulle samtidigt innebära ett angeläget ökat stöd till den humanistiska forskningen. Medlen bör fördelas så att betydande delar av dem är sökbara för gemensamma projekt inom sektorn, mellan museer och myndigheter och i samverkan med högskola/universitet. Här finns en roll att spela för den föreslagna nya myndigheten, men om inte denna tillskapas bör andra former sökas.

Om en sådan utveckling, med växande anslag för kunskapsutveckling som också delvis görs sökbara, kommer till stånd blir det också än mer angeläget att inom denna sektor avsevärt skärpa uppföljningen. Formerna för denna bör utvecklas och den får inte stå i strid med autonomi och självständiga initiativ, men bör givetvis användas för att löpande förbättra och utveckla institutionerna och deras verksamhet.

- Förslaget till museilag avser enligt avgränsningen i §1 offentligt styrda museer. Detta avser endast en del av museisverige – inte den mycket omfattande mängd av arbetslivsmuseer och hembygds museer som är privata eller stiftelseägda. Avgränsningen går att förstå av praktiska och demokratiska skäl; självständiga och av staten oberoende museer bör inte bli föremål för statlig styrning. Det kan emellertid inte uteslutas att avgränsningen hämmar deras möjlighet att finna finansiering för en verksamhet som genom sin lokala förankring har stor potential att bidra till museilagens demokratiseringssyfte. I vissa fall skulle detta kunna vara ändamålsenligt, höja idékonkurrensen och främja god verksamhet.

- Enligt §2 i utredningens lagförslag avser lagtexten med museum ”en institution som bedriver utställningsverksamhet som är öppen för allmänheten och som har avlönad personal”. Det är viktigt att notera att definitionen skiljer sig från hur ICOM definierar ett museum där samlingsförvaltande, pedagogiska och kunskapsförmedlande verksamhet är centralt. En inte obetydlig mängd museer, såväl offentligt finansierade och andra, har en tonvikt på att visa och förmedla kunskap om kulturmiljöer snarare än att bygga utställningar. KTH föreslår därför en bredare definition av vad ett museum är, för att inkludera även denna form av museiverksamhet.

- Att inkludera även mindre museer under begreppet museum har potential att bidra till större ansträngningar från även dessa museer att förmedla ett reflekterande förhållningssätt till historien och omvärlden. Med tanke på dessa museers lokala förankring skulle en dylik styrning vara till gagn för lagens ambition att bidra till demokratiutveckling.

- KTH uttrycker en oro över paragraf 11 gällande samlingsförvaltning, vars skrivning skall ge museer större möjligheter att gallra samlingar och bli av med föremål museerna inte bedömer som relevanta för verksamheten. Denna möjlighet att bedriva gallring kan vara till gagn för lokala museer vars samlingar växt över den rumsliga och ekonomiska kapaciteten pga lokala och spontana donationer. Samtidigt löper förslaget risken att bana väg för godtycklig rensning i ansvarsmuseernas samlingar, utifrån vad en ledning för tillfället anser vara redundant, eller för att möta sparkrav. Om gallring ska tillåtas måste den omges med mycket strikta granskningar.

Förslag om museimyndighet

KTH stöder betänkandets förslag att inrätta en ny museimyndighet, med huvudsyfte att stärka museernas kvalitet och med uppgift att såväl fördela medel som att granska museisektorn, med utgångspunkt i rådande kulturpolitiska mål. KTH har därtill följande synpunkter på betänkandets förslag:

- KTH stödjer betänkandets förslag att myndigheten inför ett system med kollegial granskning av verksamheten vid statliga museer och föreslår att denna bör innefatta ett brett spektrum av verksamheter, från utställningar till samlande, förvaltande, bevarande, information, pedagogik, anslagsansökningar och inte minst museernas insatser för att utveckla forskning. En bred definition av vad som ska kollegialgranskas har potential att höja kvalitén inom flera sektorer av museernas verksamhet.

- Kretsen av yrkesverksamma inom dagens musei-Sverige är av begränsad storlek. I syfte att undvika jäv och beroendeförhållanden inom den kollegiala granskningen och samtidigt bejaka ambitionen att verka för en museisektor med internationell utblick, så bör den kollegiala granskningen bestå även av granskare internationellt.

- KTH ställer sig bakom formuleringen i §4 att myndigheten i sin verksamhet ska integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete. Med denna paragraf kan myndigheten styra museisverige i en angelägen riktning, som kan bidra till att stärka det demokratiska samhället. Betänkandet hade dock gagnats av att förhålla sig till problematiken att politiskt laddade paragrafer som denna kan förändras av framtida regeringar och politiska majoriteter i en riktning som kan motverka strävanden efter nämnda mångfald och demokrati.

Remissvaret har utarbetats av universitetslektor Nina Cyrén Wormbs, avdelningen för historiska studier vid skolan för arkitektur och samhällsbyggnad.

Peter Gudmundson
Rektor